

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК: 334.78:338.124.4; DOI: 10.31388/2519-884X-2021-44-154-162

*Линенко А. В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Запорізького національного університету
konf.econom.znu@gmail.com*
*Хапрова Д. В., студентка магістратури
Запорізького національного університету
dashaxaprova@gmail.com*

ТЕНДЕНЦІЇ ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ УМОВАХ

***Анотація.** Більшість українських підприємств мають низьку конкурентоспроможність на світовому ринку через неефективність менеджменту та неналежну організацію бізнес-процесів. Об'єднання підприємств може стати способом виходу з даної ситуації. Взаємодія підприємств на ринку посилює їхню конкуренцію та стимулює виробників до підвищення ефективності господарської діяльності, проте нерівномірний розподіл ресурсів перешкоджає розвитку малого та середнього бізнесу. Створення нових бізнес-об'єднань і посилення консолідації вже існуючих із числа малих та середніх підприємств сприятиме розвитку не лише учасників цих інтеграційних утворень, але й економічному прогресу всієї країни, підвищенню ролі національного виробника на світовому ринку. Основною проблемою є регулювання та стимулювання розвитку даних бізнес-об'єднань. У статті досліджено основні види бізнес-об'єднань, проаналізовано їх функціонування на сучасному етапі розвитку економіки в умовах коронакризи, визначено тенденції, умови й особливості їх розвитку на перспективу.*

***Ключові слова:** об'єднання підприємств, бізнес-об'єднання, асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, коронакриза.*

JEL code classification: G34, M21, O10

*Lynenko A., PhD in Economics, Associate professor
Department of Finance, Banking and Insurance
Zaporizhzhia National University
konf.econom.znu@gmail.com*
*Khaprova D., master's student
Zaporizhzhia National University
dashaxaprova@gmail.com*

TRENDS OF ASSOCIATION OF ENTERPRISES IN MODERN CRISIS CONDITIONS

***Abstract.** Entrepreneurship in Ukraine is uncompetitive in the world market due to the inefficiency of organization and use of resources. The association of enterprises, in turn, can become a lever of exit from this situation. In the Ukrainian legislation, four types of business associations are approved: associations, corporations, consortia and concern. However, there is a large number of informal associations that are not registered and statistically not taken into account. The association of enterprises allow enterprises to coordinate financial, labor, material and other resources. The peculiarity of the functioning of associations is the complexity of the management system and organization of their activities.*

***Research results.** In Ukraine, the number of business associations is constantly increasing, while the associations are dominated. At the same time, the association of enterprises, as well as the entire economy, Ukraine faced crisis phenomena related to the aggression of the Russian Federation and the onset of quarantine restrictions in connection with the pandemic. Business models needed significant changes: improvement of production activities, reorientation of*

the marketing network, finding new communication paths and switching to remote work. A separate tendency was the detection of extremely rapid rates of development of FinTech and IT companies in Ukraine. Business association between traditional business and similar technological enterprises provide significant development.

Conclusions. Consequently, in general, the association of enterprises contributes to strengthening the role of small and medium-sized businesses, establishes a link between the state and enterprises, promotes the development of individual enterprises and the economy of the country as a whole. The article deals with the main types of business associations, their functioning are analyzed, the conditions and peculiarities of their development at the present stage are determined.

Key words: associations of enterprises, business associations, associations, corporations, consortia, concerns, crisis.

Постановка проблеми. Підприємства України стикаються з низкою проблем сучасності, вирішення яких потребує постійного об'єднання зусиль. Бізнес-об'єднання дають змогу кооперувати ресурси різних підприємств для підвищення конкурентоспроможності кожного з них та розвитку внутрішнього виробника, тому вивчення особливостей функціонування консолідованого бізнесу має важливе значення для економіки країни, зокрема для подолання кризових явищ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організаційно-правові аспекти функціонування об'єднань підприємств в Україні досліджують Д. Антонюк, Б. Биковець, М. Мальський, Г. Чижиков та ін. Учені економісти К. Авдалян, Г. Балянт, А. Митник, Л. Яременко, О. Перчук та ін. приділяють значну увагу вивченню проблем і перспектив розвитку консолідованого бізнесу в Україні, а також у глобальних масштабах світової економіки. Проте сучасність змінює орієнтири діяльності більшості підприємств і створює нові умови функціонування для бізнес-об'єднань, тому важливо проаналізувати й виявити особливості, тенденції розвитку об'єднань підприємств у сучасних кризових умовах.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є виявлення особливостей об'єднання підприємств в Україні, аналіз умов функціонування консолідованого бізнесу та визначення основних тенденцій їх розвитку.

Виклад основного матеріалу. Згідно із чинним законодавством України об'єднанням підприємств є господарська організація, утворена у складі двох або більше підприємств з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань [1].

Основною характерною рисою таких об'єднань є добровільність їх утворення. Об'єднання може включати підприємства, утворені за законодавством інших держав, а підприємства України можуть входити в об'єднання підприємств, утворені на території інших держав.

В Україні з розвитком економічних відносин утворилось багато малих і середніх підприємств. Однак проблемою вітчизняних підприємств є низька конкурентоспроможність, яка загострюється через економічні кризи. Для реалізації великих прибуткових проєктів підприємства мають знайти шляхи концентрації фінансових, матеріальних, трудових, інтелектуальних та інших ресурсів у межах однієї юридичної особи зі збереженням самостійності окремих підприємств. Тож підприємства прагнуть утворювати об'єднання за галузевим, територіальним чи іншими принципами.

Для розуміння специфіки об'єднань слід виокремити основні причини їх утворення, серед яких виділяють технологічних процес, поєднання однакових виробництв, масштабність, реалізація проєктів та ін. (рис. 1).

Об'єднання підприємств має й негативні сторони, оскільки збільшення призводить до зниження мобільності орієнтування в ринковій ситуації, високих витратах на обслуговування, складну систему управління та швидкість прийняття рішень.

Чинне законодавство виділяє основні види об'єднань підприємств, до яких відносяться асоціації, корпорації, консорціуми та концерни. Хоча сучасна практика консолідації свідчить про поширення нових типів неформальних об'єднань бізнесу.

Асоціація та корпорація належать до договірних об'єднань, що полягають в добровільному членстві для його учасників на основі багатостороннього установчого договору.

Також у договірних об'єднаннях вільним є вихід підприємства зі складу діючого об'єднання.

Консорціуми й концерни відносяться до статутних об'єднань, суть яких полягає у залежності підприємств об'єднання від одного чи групи підприємств. Умовами цього

типу об'єднань є затвердження статуту, засновниками таких об'єднань вважаються власники або уповноважені державні органи і, на відміну від договірних об'єднань, учасники обмежені щодо права виходу з об'єднання.

Рис. 1. Основні причини, що спонукають до ухвалення рішень про об'єднання підприємств
Складено авторами на основі [2]

Відмінності між основними типами об'єднань в Україні проаналізовані в табл. 1. Загалом в Україні функціонує багато організаційних об'єднань, більшість із них створені для протистояння великим корпораціям та подолання кризових явищ. У наш час серед

додаткових джерел розширення діяльності компаній найбільш популярними є саме злиття та поглинання з відповідним установленням корпоративного контролю над компаніями, що обрані метою для цих процесів [4].

Таблиця 1

Порівняння основних типів господарських об'єднань в Україні

Тип і вид об'єднання	Мета об'єднання підприємств	Управління консолідованим бізнесом
Асоціація – договірне об'єднання	Постійна координація господарської діяльності підприємств, узгодження дій щодо операційної, фінансової, інвестиційної діяльності, взаємодія з державними органами влади	Асоціація не має права втручатися у господарську діяльність підприємств, натомість може представляти інтереси підприємств-членів
Корпорація – договірне об'єднання	Поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств для подальшого розвитку, розширення ринків збуту, створення більш якісної продукції, підвищення конкурентоспроможності	Створення централізованого правління з делегуванням правління корпорації частини повноважень підприємств-учасників
Консорціум – тимчасове статутне об'єднання	Досягнення учасниками об'єднання підприємств певної спільної господарської мети (реалізації масштабних цільових програм, науково-технічних, будівельних проектів та ін.)	Використовується спільний фонд для досягнення поставленої мети, в разі досягнення цієї мети щодо його створення консорціум припиняє свою діяльність
Концерн – статутне об'єднання	Об'єднання промислових, будівельних, транспортних, торговельних підприємств, наукових організацій, банків для узгодженої діяльності з метою вирівнювання галузевих коливань та переміщення капіталу	Повна фінансова залежність членів об'єднання від одного або групи підприємств, які централізовано контролюють розвиток бізнес-процесів і консолідованого утворення в цілому

Створено авторами на основі [1, 3]

Найбільш сприятливими для ринкового середовища є асоціації та корпорації. Важливо зазначити, що при управлінні організаційним об'єднанням мають враховуватися проблеми й особливості кожного окремого її члена, адже дрібні характерні риси кожного можуть кардинально вплинути на загальний стан об'єднання.

Управління об'єднанням відбувається централізованим органом, який створюється для всієї інтегрованої бізнес-структури. Для договірних об'єднань даний орган є більш демократичним і його склад обирається голосуванням або спільним рішенням. Для статутних об'єднань центральний орган призначається головним підприємством-власником. У кожного типу об'єднань підприємств своя складна управлінська структура, адже кожен бізнес-процес має бути контрольованим для досягнення спільної мети учасників у найбільш ефективних умовах.

Визначений чинним законодавством спи-

сок господарських об'єднань не є вичерпним. Загалом бізнес-об'єднання не лише дають можливість концертувати значну кількість ресурсів, але й допомагають налагоджувати зв'язок між підприємствами і державними установами. Таким чином, до неформальних бізнес-об'єднань також можна віднести торгівельно-промислові палати, технопарки, кластери та ін. При цьому, утворення бізнес-об'єднань мало сприяти загальному розвитку малого та середнього підприємництва, однак за останні роки мета таких об'єднань змістилась на вузькі інтереси своєї цільової групи.

Для підприємництва в Україні за останні роки склались досить несприятливі умови функціонування. З одного боку, з 2014 року держава зіткнулась з агресією з боку Російської Федерації, що викликало потребу в перепрофільованню ринків збуту та виявило проблему недосконалості більшості виробництв в країні. Підприємства масово зазна-

вали значних збитків і ситуація призводила до банкрутства більшості з них. Бізнес почав шукати шляхи виходу з даної ситуації, що зумовило масову цифровізацію, модернізацію виробництва, створення FinTech та IT-компаній, збільшення кількості бізнес-об'єднань.

Іншим кризовим явищем для підприємництва України стала пандемія. Підприємства стикнулись із проблемою карантинних обмежень, перебоїв зі збутовою мережею, нестачею коштів для забезпечення звичайної діяльності та переходом до дистанційної роботи. Дана ситуація підбурила нову хвилю розвитку інноваційних підприємств та ін-

формаційно-комп'ютерних технологій. Бізнес стикнувся з проблемою створення сучасних програм для дистанційної роботи та їх обслуговуванням. Дана специфіка сприяла поширенню неформальних об'єднань між FinTech компаніями та традиційним бізнесом.

Об'єднання допомагають підприємствам підтримувати свої конкурентні позиції на ринку та забезпечувати звичайну діяльність в кризових умовах.

В Україні кількість об'єднань щорічно зростає, при чому стабільно переважають асоціації (табл. 2).

Таблиця 2

Кількість об'єднань підприємств в Україні за 2015-2021 роки

Тип об'єднання	Статистичні дані про кількість об'єднань підприємств в Україні						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Асоціація	2246	2321	2362	2415	2440	2475	2510
Корпорація	562	565	558	557	557	554	554
Консорціум	66	69	78	73	77	96	138
Концерн	197	195	192	188	186	186	186

Примітка: статистичні дані станом на 1 жовтня кожного року
Складено авторами на основі [5]

Структурно обсяг організаційних об'єднань за їх типами є стабільним: з великим відривом переважають асоціації, на досить високому рівні кількість корпорацій, а статутні об'єднання становлять незначну частину. Бачимо стійку тенденцію до збільшення кількості асоціацій та консорціумів на тлі зменшення корпорацій, концернів. У цілому число асоціацій зросло на 11,7%, консорціумів на 109%, при зменшенні кількості корпорацій на 1,4%, концернів на 5,5%.

Асоціація займає провідне місце серед об'єднань підприємств в Україні. Особливістю асоціацій є демократичність її створення та регулювання. Даний тип об'єднання здебільшого створюється для представництва певної групи підприємств перед державними органами для організації ефективного захисту інтересів підприємств-членів та представлення їх в міжнародних організаціях.

Серед основних переваг даного типу об'єднання виокремлюють: легкість входу в асоціацію та переговорний процес, який вона проводить; можливість отримання експертної допомоги окремому підприємству від асоціації у потрібний час; надання консалтингових послуг підприємствам-членам; підвищення стандартів якості у бізнесі з набуттям репутаційних переваг у майбутньому. Тенденції зміни кількості договірних об'єднань, передусім асоціацій в Україні репрезентовані на рис. 2.

Кількість асоціацій постійно зростає, однак їх приріст є нерівномірним. У 2017 та 2019 році процеси об'єднання уповільнюються. Уповільнення 2017 року насамперед пов'язане з введенням додаткових санкцій проти Російської Федерації, що зумовили переорієнтацію ринків збуту.

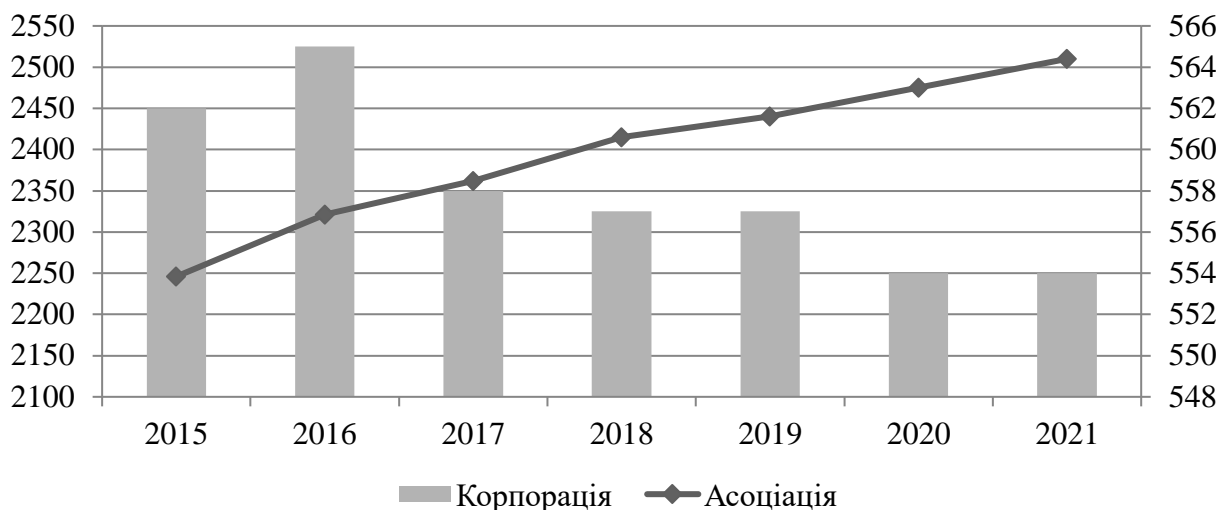

Рис. 2. Тенденції зміни кількості договірних об'єднань станом на 1 жовтня 2015-2021 років*

*Примітка: основна вісь (ліворуч) відображає значення кількості асоціацій, додаткова вісь (праворуч) – корпорацій

*Складено авторами на основі [5]

При цьому 2019 рік став роком невизначеності через парламентські та президентські вибори, що привели до ряду законодавчих змін, появи нових орієнтирів в економічному розвитку.

Корпорації як бізнес-об'єднання мають протилежну тенденцію до зменшення, при незначних коливаннях у 1-1,5%. На міжнародному ринку корпорації мають найвище становище, однак в Україні їх розвиток гальмує недостатній інфраструктурний розвиток, особливо фондового ринку. Холдингові міжнародні компанії витісняють внутрішні корпорації, адже їх функціонування є більш стабільним і вони мають значно більше можливостей.

Окреме місце серед бізнес-об'єднань посідають банківські об'єднання: банківські групи, професійні об'єднання тощо. Міжбанківські об'єднання утворюються або шляхом добровільного злиття банків, або їх поглинання на основі прямого підпорядкування, централізованого управління та повної залежності. Добровільне злиття банків відбувається серед банків, що мають високий рівень фінансової самостійності, стійкості і шукають шляхи до розширення можливостей. На противагу злиття необхідне для подолання кризи у неплатоспроможних банках, які не можуть протистояти іншим суб'єктам на

конкурентному ринку. Банківське об'єднання може визначатись успішним при виникненні ефекту синергії, коли вартість новоствореного банку перевищує суму вартості банків-учасників об'єднання [6]. Банківські об'єднання контролюють більшу кількість фінансових ресурсів, тому й мають більші можливості кредитування підприємств, що сприяє розвитку економіки країни.

Популяризується на даному етапі також об'єднання банківських установ, FinTech й IT-компаній і традиційних виробництв. Банківський капітал дає змогу розширити можливості для підприємств, надаючи їм в розпорядження значний обсяг фінансових ресурсів. Надання пільгових кредитів для підприємств за умовами договорів про співробітництво додає певну мотивацію підприємствам до модернізації виробництв, введення інновацій та надає певну впевненість за рахунок страхування ризиків. Створення фінансово-промислових, промислово-фінансових об'єднань законодавчо не визначено і не має прямого регулювання, тому важливо встановити чіткі «правила гри».

Пандемія дала усвідомлення недосконалості цифрових змін у державі, адже перед підприємствами сьогодні постала проблема дистанційної роботи самого підприємства та електронної взаємодії між суб'єктами госпо-

дарювання, клієнтами та державою. З даною метою зросла потреба до об'єднання технологічних компаній і традиційного підприємництва. Підприємства виявили, що подібні об'єднання здатні збільшити вартість консолідованого бізнесу та підвищити ефективність їх роботи.

Незважаючи на значну кількість об'єднань підприємств в Україні, їх функціонування залишається на досить низькому рівні. Серед підприємництва України вони складають значну конкуренцію великому бізнесу, однак за недосконалої законодавчої бази, організаційної системи управління, фінансової кризи окремих підприємств-членів та нестачі знань із управління подібними об'єднаннями їх рівень розвитку досить низький. Серед основних чинників, що впливають на діяльність бізнес-об'єднань виокремлюють:

- невисоку конкурентоспроможність і складний фінансовий стан на окремих підприємствах;
- ринковий індивідуалізм підприємств України, неготовність створювати або вступати у бізнес об'єднання через стан невизначеності;
- послаблення міжгалузевих зв'язків і перехід державних органів до функціональних методів управління, що суперечить будові більшості бізнес-угруповань та спричиняє додаткове бюрократичне навантаження, суперечки між державою та бізнесом;
- надмірну політизацію діяльності бізнес-об'єднань;
- використання бізнес-об'єднань з ціллю монополізації окремих галузей;
- змішування функцій громадських організацій і господарських корпорацій [7].

Об'єднання підприємств в Україні є процесом, який потребує від керівництва досить специфічних знань з управління. З метою навчально-консультаційної допомоги бізнес-об'єднання підтримується різними програмами та ініціативами, найбільш суттєвими на сучасному етапі є орона «Зміцнення бізнес-об'єднань малих і середніх підприємств» та ініціатива «Ефективні бізнес-об'єднання – спроможний бізнес – сильна країна».

Проєкт «Зміцнення бізнес-об'єднань малих і середніх підприємств» почав діяти у жовтні 2014 року і перша фаза даної програ-

ми була завершена у 2018 році [8]. Даний орона міжнародної технічної допомоги спрямовано на прискорення розвитку сектора малого та середнього підприємництва зі зміцненням потенціалу бізнес-об'єднань, забезпечення їх більш ефективною діяльністю й стійкості. В першій фазі орона взяли участь 7 бізнес-об'єднань, які досягли суттєвих результатів. Так, перша фаза орона дала можливість посилити взаємодію держави й підприємницьких об'єднань, а також підсилити роль таких об'єднань в економіці України.

На зміну першої фази у листопаді 2019 році почала діяти друга фаза, яка передбачає свою реалізацію до 2023 року [9]. У даній фазі, на відміну від першої бере участь 27 бізнес-угруповань різних типів з усієї України. Метою даної фази стало розширення підтримки малого та середнього бізнесу, підвищення конкурентоспроможності та клієнтоорієнтованості.

Реалізація другої фази відбувається завдяки трьом основним компонентам: 1) допомоги об'єднанням в організаційному розвитку; 2) вдосконалення та створення нових послуг для бізнес-об'єднань, які спрощують та підтримують розвиток угруповань; 3) побудови діалогу між державним і приватним секторами [10].

Іншим орона є ініціатива «Ефективні бізнес-об'єднання – спроможний бізнес – сильна країна». Ця програма реалізується господарським об'єднанням «Клуб ділових Людей України» за підтримки Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України». Проєкт також є консультативно-навчальним посібником для керівників бізнес об'єднань. Ініціатива допомагає підприємцям малого та середнього бізнесу виявити переваги об'єднання, навчитись якісно будувати систему управління, розпоряджатись ресурсами, узгоджувати інтереси учасників і керівників, тощо. Проєкт створений для популяризації та стимулювання підприємств до створення бізнес-об'єднань.

Отже проведені дослідження сучасного функціонування бізнес-об'єднань дає змогу окреслити основні тенденції останніх років, що впливають на обсяг, масштаби та ефективність роботи об'єднань підприємств, серед них:

- перепрофілювання ринків збуту вітчиз-

няних підприємств через агресію Російської Федерації, орієнтування на європейський ринок із підвищенням якості продукції й умов виготовлення до європейських стандартів;

- поширення фінансово-промислових, промислово-фінансових об'єднань як форми взаємодії фінансового та виробничого капіталів;

- об'єднання високотехнологічних підприємств, FinTech та IT-компаній із традиційними галузями для вдосконалення й підвищення ефективності роботи вітчизняних підприємств;

- поширення неформальних бізнес-об'єднань, які не визначаються державними органами і не мають законодавчої бази, що може викликати ряд проблем в майбутньому;

- адаптація бізнес-об'єднань до роботи в умовах карантинних обмежень, пошук оптимізаційних рішень для зменшення поточних витрат;

- впровадження дистанційних методів роботи та цифровізація різних галузей економіки під супроводом FinTech та IT-компаній;

- розвиток та популяризація холдингів, кластерів, наукових парків, технополісів, технопарків, що потребують внесення змін до законодавства з приводу регулювання їх діяльності;

- поширення консультаційних, освітніх програм і орон для керівників об'єднань підприємств з метою стимулювання бізнес-об'єднань і надання допомоги при їх створенні та функціонуванні.

Загалом, в умовах ринкової економіки підприємства завжди шукатимуть шлях до примноження прибутку, розвитку бізнесу,

однак при цьому державний сектор економіки має підтримувати економічну інфраструктуру й налагоджувати зв'язки з усіма суб'єктами господарювання.

Висновки. Об'єднання підприємств допомагає бізнесу збільшити фінансові, матеріальні, трудові та інші ресурси для ефективнішої діяльності. Однак створення господарських об'єднань викликає низку проблем в організації бізнесу та порушення рівноваги в інфраструктурі ринку.

Загалом для ефективної роботи цих об'єднань в Україні можна виділити такі напрями їх підтримки: доцільно створити окремому законодавчу базу з роз'ясненням специфіки дії даних об'єднань на ринку; створювати та підтримувати програми розвитку об'єднань у різних секторах економіки; сприяти поширенню об'єднання різних типів підприємств для посилення конкурентоспроможності внутрішнього виробника на світовому ринку; створити консультаційну службу для допомоги бізнес-об'єднанням й налагодженню прямого діалогу між угрупованнями та бізнесом.

Об'єднання підприємств є важливим кроком розвитку економіки та посилення конкурентоспроможності підприємств. При збереженні існуючих тенденцій розвитку і сталій ринковій економіці підприємства зможуть швидко адаптуватись до створених умов і посилити свої позиції на світовому ринку. При цьому державне регулювання має сприяти покращенню інфраструктури, поширенню орон для розвитку та стимулювати створення об'єднань підприємств для подолання нових викликів коронакризи, збільшення економічного добробуту в майбутньому.

Список літератури:

1. Господарський кодекс України Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. Дата оновлення: 06.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 12.10.2021).
2. Поліщук Г., Кучер С. В. Особливості розвитку об'єднання підприємств в сучасних умовах господарювання. Житомирський державний технологічний університет. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/101.pdf>.
3. Яременко Л. М., Макарчук І. М., Перчук О. В., Авдалян К. В. Об'єднання підприємств та їх вплив на систему обліку і звітності. *Агроевіт*. 2021. № 16. С. 52–61.
4. Швидка Т. Регулювання та контроль за злиттями й поглинаннями суб'єктів господарювання. господарське право і процес. *Підприємництво господарство і право*. 02.2021. С. 63–68.
5. Показники Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ). Кількість юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Балянт Г. Р. Ефективність злиття і поглинань банків. *Економічні науки. Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 2. Т. 1. С. 7–9.
7. Митник А. А. Підвищення ролі бізнес-асоціацій у механізмах взаємодії влади і бізнесу на регіональному рівні. *Регіональне управління та місцеве самоврядування. Актуальні проблеми державного управління*. 2017. № 1 (51). С. 82–87.
8. Зміцнення бізнес-об'єднань малих і середніх підприємств (Фаза I). Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй.

URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/projects/strengthening-small-and-medium-enterprises-business-membership-o.html>.

9. Зміцнення членських бізнес-об'єднань ММСП в Україні: Фаза II. Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/projects/strengthening-msme-business-membership-organizations-in-ukraine.html>.

10. Ініціатива «Ефективні бізнес-об'єднання – спроможний бізнес – сильна країна». ГО «Клуб ділових людей Україна». URL: <https://bc-club.org.ua/events/iniciatyva-efektyvni-biznesobednannya-%E2%80%93-spromozhnyj-biznes-%E2%80%93-sylna-krajina-2020031578.html>.

References:

1. Hospodarskyi kodeks Ukrainy Zakon Ukrainy (16.01.2003) [The Commercial Code of Ukraine] № 436-IV. Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (accessed: 12.10.2021).

2. Polishchuk H., Kucher S.V. (2017) Osoblyvosti rozvytku obiednannia pidpriemstv v suchasnykh umovakh hospodariuvannia [Peculiarities of the development of enterprises in modern economic conditions], Zhytomyr polytechnic state university. Available at: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/101.pdf>.

3. Yaremenko L.M., Makarchuk I.M. Perchuk O.V., Avdalian K.V (2021) Obiednannia pidpriemstv ta yikh vplyv na systemu obliku i zvitnosti [Consolidation of enterprises and its impact on the accounting and reporting system], Proceedings of the Ahros vit № 16, 2021. pp. 52–61.

4. Shvydka T. (2021) Rehuliuвання та контроль за злиттями у поглинаними суб'єктами господарювання. господарське право і протес [Regulation and control of merger and takeover of undertakings]. Proceedings of the Pidpriemnytstvo hospodarstvo i pravo (02.2021) pp. 63–68.

5. Pokaznyky Yedynoho derzhavnogo reiestru pidpriemstv ta orhanizatsii Ukrainy [Indicators of the Single State Register of Enterprises and Organizations of Ukraine (DRPOU)]. State statistic service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

6. Balian H.R. (2009) Efektyvnist zlyttia i pohlynan bankiv. [Efficiency of mergers and acquisitions of banks] Ekonomichni nauky. Proceedings of the Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu 2009, № 2, T. 1. pp. 7–9.

7. Mytnyk A.A. (2017) Pidvyshchennia roli biznes-asotsiatsii u mekhanizmax vzaiemodii vlady i biznesu na rehionalnomu rivni [Enhancing the role of business associations in the mechanisms of government-business interaction at the regional level]. Rehionalne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia. Proceedings of the Aktualni problemy derzhavnogo upravlinnia 1(51).2017. pp. 82–87.

8. Zmitsnennia biznes-obiednan malykh i serednikh pidpriemstv (Faza I). [Strengthening small and medium enterprises business membership organizations project (Phase I)]. United Nations Development Programme. Available at: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/projects/strengthening-small-and-medium-enterprises-business-membership-o.html>.

9. Zmitsnennia chlenskykh biznes-obiednan MMSP v Ukraini: Faza II. [Strengthening MSME Business Membership Organizations in Ukraine: Phase II] United Nations Development Programme. Available at: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/projects/strengthening-msme-business-membership-organizations-in-ukraine.html>.

10. Initsiatyva «Efektyvni biznes-obiednannya – spromozhnyi biznes – sylna kraina» [Initiative business-association «Effective business association – solvent business – strong country»]. «Ukraine Business community club». Available at: <https://bc-club.org.ua/events/iniciatyva-efektyvni-biznesobednannya-%E2%80%93-spromozhnyj-biznes-%E2%80%93-sylna-krajina-2020031578.html>.